

การศึกษาองค์ประกอบของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์

A Study of Resilience Factors and Coping Strategies for Adolescent Victims of Cyberbullying

กรรณิการ์ พันทอง^{1*}, อัจศรา ประเสริฐสิน², ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ³, และ มณฑิรา จารุเพ็ง³
Kannika Phantong^{1*}, Ujsara Prasertsin², Khwanying Sriprasertpap³, and Monthira Charupheng³

Abstract

The purposes of this research were 1) to study components of resilience and coping strategies for adolescent victims of cyberbullying and 2) to analyze the confirmatory factors. A semi-structured in-depth interview was used in the study. Nine adolescences who experienced cyberbullying were purposively selected as key informants. The study was conducted through qualitative methodology by an analytic-induction interview. The obtained data was then used to develop questions and the analysis process. Three-hundred high-school students aged between 15-19 years old in Matthayom 4-6 were asked to answer the questions. The LISREL version 8.72 was used to assess the construct validity.

¹สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ²สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา, ³คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 114 สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

¹Behavioral Science Research Institute, ²Educational and Psychological Test Bureau, ³Faculty of Education, Srinakharinwirot University, 114 Sukhumvit 23, Bangkok 10110

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: ao_kanni@hotmail.com)

รับบทความวันที่ 19 มีนาคม 2563 แก้ไขวันที่ 27 เมษายน 2563 รับลงตีพิมพ์วันที่ 1 พฤษภาคม 2563

With each item ranked between 0.67 and 1.00 of an IOC value, the entire test (all items) was validated with 0.867 and 0.817 reliability values respectively. The validation was conducted with 50 high-school students of the same age-range. It was found that there were three components of resilience: self-consciousness, self-adaptability, and self-recovery ability. Each component was tested with ten questions. The model was therefore coherent with the empirical data and related with the Grotberg Framework and with the resilience quotient (RQ) developed by the Department of Mental Health.

There were two components in coping with the bullying: problem-focused coping strategies and emotion-focused coping strategies. Each component was tested with eight questions. The model then was coherent with the empirical data and related with the Lazarus & Folkman Framework.

Keywords: Resilience, Coping Strategies, Cyberbullying

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์ และ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์ โดยการศึกษาลักษณะความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากวัยรุ่นที่มีประสบการณ์ที่เคยได้รับการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ จำนวน 9 คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยการสรุปอุปนัย แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปสังเคราะห์ทำให้ได้ข้อคำถามในองค์ประกอบของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์ และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์ จากนักเรียนที่มีอายุตั้งแต่ 15-19 ปีบริบูรณ์ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 300 คน โดยวิเคราะห์คุณภาพด้านความตรงเชิงภาวะสันนิษฐานด้วยโปรแกรม LISREL 8.72 ซึ่งมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีอายุ 15-19 ปี จำนวน 50 คน มีค่า IOC 0.67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดรวม เท่ากับ 0.867 และ 0.817 ตามลำดับ และผลการตรวจสอบองค์ประกอบของความยืดหยุ่นทางจิตใจ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านความสามารถในการรู้ตัว วัดได้จาก 10 ข้อคำถาม องค์ประกอบด้านความสามารถในการปรับตัว วัดได้จาก 10 ข้อคำถาม และองค์ประกอบด้านความสามารถในการฟื้นตัว วัดได้จาก 10 ข้อคำถาม ซึ่งแสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเชื่อมโยงได้ตามแนวคิดของ Grotberg และแนวคิดพลังสุขภาพจิต RQ ของ Department of Mental Health และองค์ประกอบของกลวิธีการจัดการ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบด้านการมุ่งจัดการกับปัญหา วัดได้จาก 8 ข้อคำถาม และองค์ประกอบด้านการมุ่งจัดการกับอารมณ์ วัดได้จาก 8 ข้อคำถาม ซึ่งแสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเชื่อมโยงได้ตามแนวคิดของ Lazarus and Folkman

คำสำคัญ: ความยืดหยุ่นทางจิตใจ กลวิธีการจัดการ การถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์

บทนำ

เทคโนโลยีเชื่อมร้อยคนทุกเพศทุกวัยจากทั่วโลก ผ่านอินเทอร์เน็ตทั้งในคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้เทคโนโลยีดังกล่าวมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อีกทั้ง การควบคุมเนื้อหาข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และโทษที่ไหลเวียนอยู่ในโลกไซเบอร์จากทั่วทุกมุมโลก อินเทอร์เน็ตจึงเปรียบเสมือนดาบสองคมที่ทั้งให้คุณและโทษ จากการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2561 ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยพบว่า กลุ่มประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป มีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมากถึง 35,954,165 คน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 56.80 ของประชากร โดยประชากรกลุ่มอายุ 15-19 ปี เป็นกลุ่มประชากรที่ใช้อินเทอร์เน็ตสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.1 ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตตามกลุ่มอายุ และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีจำนวนสูงถึง 7,350,274 คิดเป็นร้อยละ 81.5 ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตตามระดับการศึกษาที่สำเร็จ (The National Statistic Office, 2018) และสถิติในระดับภูมิภาคประชากรช่วงอายุ 15-19 ปี ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี มีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมากเป็นอันดับที่ 3 จากกลุ่มภาคกลางตอนล่าง จำนวนทั้งสิ้น 8 จังหวัด และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในทุกปี (The National Statistic Office, 2016) จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า กลุ่มวัยรุ่นมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตในปริมาณสูงมากและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาตามมาหลายด้าน รวมถึงการกลั่นแกล้งรังแกบนโลกไซเบอร์ (Cyberbullying) โดยเป็นการข่มเหงรังแกกันผ่านอินเทอร์เน็ตทั้งในคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ และช่องทางเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ และพบว่าวัยรุ่นจำนวนไม่น้อยที่ใช้พื้นที่ไซเบอร์เป็นช่องทางสื่อกลางในการสร้างความเสียหายต่อผู้อื่น (Tokunaga, 2010) วัยรุ่นที่เป็นเหยื่อจำนวนมากก็เป็นผู้กระทำต่อผู้อื่นด้วยในเวลาเดียวกัน (Englander, 2011) ซึ่งลักษณะของการข่มเหงรังแกกันทางไซเบอร์ของวัยรุ่น เป็นการทำให้ผู้อื่นรู้สึกถึงการถูกข่มขู่ คุกคาม ทำให้อับอาย ด้วยการส่งข้อความ ภาพ คลิปวิดีโอ อาจส่งโดยตรงถึงผู้ถูกกระทำ หรือส่งเข้าตามช่องทางออนไลน์ที่เป็นสาธารณะตามกลุ่มสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เป็นการกระทำที่ไม่ต้องมีการเผชิญหน้า ทำให้ผู้อื่นเกิดเรื่องเสียหายทางออนไลน์ (Smith et al., 2008) โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเหยื่อจะมีทั้งระยะสั้นและระยะยาว ส่งผลต่อปัญหาสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตของผู้ตกเป็นเหยื่อ (O'Brien & Moules, 2010)

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่าเหยื่อที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์ เมื่อได้รับผลกระทบหากเกิดความกดดันหาทางออกไม่ถูกต้อง อาจนำไปสู่ความรุนแรงทางกายภาพด้วยการทำร้ายตัวเองหรือผู้อื่น หากไม่ได้รับการแก้ไขก็จะเป็นการเพาะบ่ม

พฤติกรรมไม่ดีและอาจเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมกระทำผิดที่ร้ายแรงมากขึ้น (Amaraphibal, Rujipak, & Payakkakom, 2013) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Muksikkaphan, Pokpong, Songsiri, and Surat (2009) ซึ่งนับเป็นความรุนแรงที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต พร้อมเกิดได้โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ ซึ่งส่งผลให้วัยรุ่นมีอิสระในการทำร้ายกันมากขึ้น ส่งผลกระทบทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม อาจนำไปสู่ความเครียด ภาวะซึมเศร้า ภาวะวิตกกังวลได้ หากไม่จัดการอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้ อาจนำไปสู่การทำร้ายตนเอง จนถึงขั้นฆ่าตัวตายได้ (Campbell, Spears, Slee, Butler, & Kift, 2012) ดังนั้น ความสามารถของบุคคลที่สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเข้มแข็ง หรือเมื่อประสบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กระทบใจรุนแรงซึ่งนิยมเรียกกันว่า ความยืดหยุ่นทางจิตใจ จึงมีความสำคัญยิ่งเพื่อช่วยในการปรับตัว ปรับใจกลับคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างรวดเร็ว (Department of Mental Health, 2012) ความยืดหยุ่นทางจิตใจถือเป็นความสามารถของบุคคล ซึ่งจะได้รับอิทธิพลทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก แต่จะมีความแตกต่างกันตามสถานที่ เวลา อายุ เพศ และวัฒนธรรมของบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น (Connor & Davidson, 2003) สอดคล้องกับแนวคิดของ Grotberg (1995) ว่าบุคคลมีความสามารถที่จะผ่านประสบการณ์ทางลบในชีวิตหรือจัดการกับภาวะความทุกข์ยากที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ ซึ่ง Perren et al. (2012) ถือว่าเป็นการรักษาสมดุลให้กับจิตใจและร่างกายให้กลับสู่สภาวะปกติ นอกจากนั้นการที่ทำให้บุคคลนั้นเกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกมา จะเรียกกระบวนการดังกล่าวนี้ว่า กลวิธีการจัดการ เป็นการจัดการกับตนเองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นขณะนั้น ซึ่งพยายามให้สิ่งที่มาคุกคามนั้นหมดลงหรือลดอันตรายนลง ซึ่งเป็นกระบวนการทางสติปัญญาและทักษะที่แต่ละบุคคลใช้แก้ไขปัญหา และบุคคลจะเรียนรู้ได้จากสถานการณ์ที่ผ่านมาในอดีต เมื่อบุคคลมีภาวะวิกฤตตกอยู่ในสถานการณ์ความเครียดแล้ว บุคคลจะใช้กลวิธีการจัดการกับปัญหาเพื่อลดหรือแก้ไขสิ่งที่มาคุกคามตนเอง เพื่อให้ตนเองมีความสบายใจขึ้น (Cassmeyer, Mitchell, & Betrus, 1995) สอดคล้องกับ Lazarus and Folkman (1984) ได้แบ่งการจัดการกับปัญหาเป็น 2 ลักษณะ คือ การจัดการปัญหาแบบมุ่งที่ปัญหา (Problem Focused Coping) และการจัดการปัญหาแบบมุ่งจัดการกับอารมณ์ (Emotional Focused Coping) ซึ่งการจัดการปัญหาแบบมุ่งที่ปัญหาเป็นวิธีการที่บุคคลพยายามแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด โดยการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้นให้ดีขึ้น ในขณะที่การจัดการกับอารมณ์เป็นการปรับอารมณ์หรือความรู้สึกเพื่อไม่ให้ความเครียดนั้นทำลายการทำหน้าที่ของบุคคลโดยใช้กลไกทางจิตเพื่อลดความตึงเครียดทางจิตใจ

จากการสะท้อนปัญหาและความสำคัญตามข้อมูลข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาลักษณะความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล เพื่อให้มีความสำคัญกับวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล ก่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการรับรู้ การคิด การระลึกถึงตัวเอง ระดับความตื่นตัว และมีผลต่อความสุขความทุกข์ของวัยรุ่น และผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบเชิงยืนยันของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลในบริบทของวัยรุ่น เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อ

การนำผลการวิจัยไปพัฒนาเป็นแบบวัดความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล และเป็นแนวทางต่อคุณครู นักแนะแนว นักจิตวิทยา ตลอดจนผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับวัยรุ่นในการกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรม การให้คำปรึกษาเพื่อเสริมสร้างหรือป้องกันการถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลของวัยรุ่นเป็นการช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันจากการถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลและป้องกันการผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับวัยรุ่นทั้งทางด้านจิตใจและร่างกายต่อไปได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและองค์ประกอบของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล โดยนำแนวคิดของ Grotberg (1995) และกรมสุขภาพจิต (Department of Mental Health, 2012) มาเป็นกรอบในการศึกษาความยืดหยุ่นทางจิตใจ และนำแนวคิดของ Lazarus and Folkman (1984) มาเป็นกรอบของการศึกษากลวิธีจัดการ ซึ่ง Grotberg (1995) เชื่อว่าการที่บุคคลนั้นสามารถมองปัญหาได้กว้างขึ้น สามารถรักษาสมดุลของตนเองได้จนเกิดเป็นความยืดหยุ่นทางจิตใจ ถือเป็นความสามารถของบุคคลที่สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและสามารถปรับตัว ปรับใจกลับคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ I am (ฉันเป็น) คือ การที่บุคคลมีแรงใจภายในตัวบุคคล รับรู้ตัวตนเป็นใครและมีหน้าที่ต้องทำอะไร I have (ฉันมี) คือ การที่บุคคลได้รับความปลอดภัยขั้นพื้นฐานจากบุคคลในครอบครัวโรงเรียนหรือชุมชน และ I can (ฉันสามารถ) คือ การที่บุคคลมีทักษะในการจัดการปัญหาและสามารถขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นได้ จากงานวิจัยของ Grotberg ที่ผ่านมาได้ทำศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมความยืดหยุ่นทางจิตใจกับเด็กที่ประสบภัยพิบัติ ซึ่งศึกษากับครอบครัวที่มีเด็กในช่วงอายุแรกเกิดถึง 11 ปี โดยผู้สัมภาษณ์ได้รับคู่มือการอบรม โดยมีข้อคำถามและแบบทดสอบให้ผู้เข้าร่วมตอบตามสถานการณ์ต่าง ๆ หลังจากนั้นวิเคราะห์คำตอบของบุคคลที่ตอบสนองต่อสถานการณ์เพื่อให้คะแนนความยืดหยุ่นทางจิตใจ โดยวัดตามปัจจัย I am, I have และ I can ซึ่งสอดคล้องกับ Department of Mental Health (2012) ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับความยืดหยุ่นทางจิตใจเช่นกัน โดยเรียกว่า พลังสุขภาพจิต สามารถแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ พลังฮึด คือ การที่บุคคลมีความทนทานทางอารมณ์ พลังฮึด คือ การที่บุคคลมีขวัญและกำลังใจในการฝ่าฟันอุปสรรค และพลังสู้ คือ การที่บุคคลนั้นผ่านการแก้ปัญหาไปแล้ว ส่วนแนวคิดของ Lazarus and Folkman (1984) เชื่อว่าบุคคลมีกระบวนการคิดในการประเมินปัญหา สถานการณ์เพื่อจัดการกับการเผชิญกับปัญหานั้น ซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นเกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกมา

เรียกกระบวนการนี้ว่า กลวิธีการจัดการ สามารถแบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการมุ่งจัดการกับปัญหา เป็นกลวิธีการจัดการที่วัยรุ่นใช้ในการตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นโดยใช้ความสามารถ ศักยภาพของตนเอง เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา สถานการณ์ให้ดีขึ้น และด้านการมุ่งจัดการกับอารมณ์ เป็นกลวิธีการจัดการที่วัยรุ่นใช้ในการตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้กระบวนการปรับสภาวะอารมณ์หรือความรู้สึกของตนเอง เพื่อแก้ปัญหาซึ่งส่งผลต่อจิตใจ จากงานวิจัยการจัดการกับปัญหาของ Wang, Nansel, and Iannotti (2011) พบว่า บุคคลที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์ได้รับผลกระทบทางจิตใจ มากกว่าบุคคลที่ถูกรังแกทางกายภาพ และบุคคลนั้นจะใช้กลวิธีในการจัดการกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การโต้ตอบกลับ การแก้ปัญหาแบบทางเทคนิคทางไซเบอร์โดยการบล็อกผู้ส่งข้อความที่ข่มขู่ตน หรือการหาทางออกโดยปรึกษาบุคคลรอบตัว ในขณะที่บางรายใช้วิธีอยู่กับอารมณ์ของตนเอง เช่น รู้สึก เสียใจ วิตกกังวล ร้องไห้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นขณะนั้น จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นชี้ได้ว่า เมื่อผู้ที่ถูกรังแกต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บุคคลจะใช้กลวิธีในการจัดการกับ สถานการณ์นั้น ๆ ให้ดีขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นมาศึกษากับบริบทของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์ ซึ่งในประเทศไทยยังไม่พบการศึกษาลักษณะนี้ โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีมารวมกัน อธิบายตัวแปรเชิงผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งใช้วิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับลักษณะของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านไซเบอร์ และ ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์ เพื่อดูผลการประเมินความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นการขยายผลในการอธิบายตัวแปรเชิงผลลัพธ์ที่ได้ต่อไป

วิธีการวิจัย

งานวิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับ พิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลข SWUEC/E-220/2561 ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Design) Creswell (2015) แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การศึกษาลักษณะของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูก รังแกผ่านโลกไซเบอร์ ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 9 คน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นนักเรียนระดับ มัธยมศึกษา อายุ 15-19 ปีที่กำลังศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี และมีประสบการณ์ที่เคยได้รับการรังแกผ่านโลกไซเบอร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาลักษณะของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่น ที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยพิจารณาจากข้อคำถามในการสัมภาษณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่า ข้อคำถามมีความครอบคลุมเนื้อหาและเหมาะสมตามโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสรุปเนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์โดยการจัดหมวดหมู่ของเนื้อหาตามลักษณะของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการ และตรวจสอบความถูกต้องด้วยการฟังเสียงบันทึกจากการสัมภาษณ์เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์ ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุ 15-19 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี โดยทำการสุ่มเลือกโรงเรียน จากทั้งหมด 29 โรงเรียน ด้วยวิธีการจับสลาก จากนั้นในแต่ละโรงเรียนทำการแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 ชั้นภูมิตามระดับการศึกษา (มัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วยมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีที่ 5 และปีที่ 6) แล้วดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) สุ่มเลือกนักเรียนโดยคณะแผนการเรียน มีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้าในการศึกษา คือ เป็นนักเรียนทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 15-19 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โดยเก็บข้อมูลนักเรียนทุกคนที่เข้าเรียนและสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 300 คน การกำหนดขนาดตัวอย่างของการวิเคราะห์องค์ประกอบต้องมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 100 คน (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010) และควรมีอัตราส่วนระหว่างกลุ่มตัวอย่างต่อตัวแปร 5 เท่า ถึง 20 เท่าของตัวแปรที่สังเกตได้ (Ding, Velicer, & Harlow, 1995)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกไซเบอร์ คือ แบบวัดความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามแนวคิดของ Grotberg (1995) แนวคิดพลังสุขภาพจิต RQ ของ Department of Mental Health (2012) และแนวคิดของ Lazarus and Folkman (1984) โดยมีข้อคำถาม จำนวน 65 ข้อ ได้รับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 โดยผู้วิจัยนำแบบวัดมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ (Cronbach Alpha Coefficient) กับนักเรียนทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 15-19 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน พบว่ามีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.867 และ 0.817 ตามลำดับ และปรับความเหมาะสมของข้อคำถามเหลือจำนวนข้อคำถาม 46 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบจำนวน 5 องค์ประกอบ โดยใช้โปรแกรม LISREL 8.72 ด้วยการพิจารณาความสอดคล้องของโมเดล

ตามทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่าสถิติค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) ค่าองศาอิสระ (df) ความน่าจะเป็นเป็น (p) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) และหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทั้ง 5 องค์ประกอบ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาลักษณะความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล

ตารางที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล ตามองค์ประกอบของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการ

ประเด็น	Quotation
ลักษณะการถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล (5)*	“ถูกล้อเลียนและถูกว่ากล่าวกระทบจนทำให้อับอายโพสต์ข้อความลง Facebook แล้วก็มีเพื่อนคนอื่นเข้ามาคอมเมนต์ล้อเลียน ใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสม พอมาที่โรงเรียนก็ตามมามีปัญหาว่ากันอีก”
ความยืดหยุ่นทางจิตใจ ความสามารถในการรู้ตัว I am (7)*	“ด้วยบุคลิกของตัวเองที่ชอบปล่อยผ่าน เผอิญกับมัน พยายามไม่สนใจไม่คิดถึงมัน แต่ก็ใช้ความเข้มแข็งของตัวเองมากเหมือนกัน” “พอเกิดเรื่องก็พยายามมองบวก”
ความสามารถในการปรับตัว I have (5)*	“หนูยินดีและเต็มใจมาก ถ้ามีใครคอยรับฟังหรือมาแสดงความเห็นเพื่อช่วยหนูกับเรื่องที่เกิดขึ้น”
ความสามารถในการฟื้นตัว I can (9)*	“เพื่อนจะช่วยเราได้เยอะค่ะ เขาจะรับฟังแล้วจะแนะนำเราในทางที่ดีค่ะ” “ถ้าหนูมีอะไรหนูก็จะคุยกับเพื่อนค่ะแล้วก็แม่ แม่รู้แล้วแม่ก็จะไปเล่าให้พ่อฟังแล้วก็มีพี่”
กลวิธีการจัดการ การมุ่งจัดการกับปัญหา Problem Focused (3)*	“มองปัญหาก่อนครับ แต่ถ้าเป็นปัญหาที่ผมก่อ ผมจะมองที่ตัวเองก่อน ว่าผมผิดจริงหรือเปล่า แล้วผมเป็นคน ถ้าผมคิดว่ามันไม่ใช่ มันไม่ถูก ผมก็จะกล้าเถียงกลับครับ”

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็น	Quotation
การมุ่งจัดการกับอารมณ์ <i>Emotion Focused (6)*</i>	“หนูมีวิธีการกำจัดกับอารมณ์ของหนูตอนนั้นคือชวนเพื่อนคุย แต่ถ้าโกรธสุด ๆ ก็จะนั่งเงียบก่อนค่ะ” “หนูจะแก้ที่ความรู้สึกและอารมณ์ของตัวเองก่อนแล้วก็ไปฟังเพลง เล่นเกมส์”

*จำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักที่กล่าวถึงประเด็น/องค์ประกอบที่มีแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกันของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีจัดการ

จากตารางที่ 1 พบว่า ลักษณะการถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล เป็นการถูกล้อเลียน ว่ากล่าวกระทบ ทำให้อับอาย และส่วนใหญ่เกิดขึ้นในโปรแกรม Facebook จึงมีการเข้ามาคอมเมนต์ล้อเลียนจากเพื่อนที่อยู่ในโปรแกรม Facebook นี้ด้วย และยังพบว่า ลักษณะความยืดหยุ่นทางจิตใจของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลเป็นความสามารถของวัยรุ่นในการยืดหยุ่นทางจิตใจ เมื่อต้องประสบกับการถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล โดยมีจิตใจที่เข้มแข็งไม่จมอยู่กับความทุกข์ มีความอดทนต่อปัญหาอุปสรรคสามารถผ่านพ้นกับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และกลับคืนสู่การดำเนินชีวิตตามปกติได้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการรู้ตัว เป็นความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวบุคคล เป็นลักษณะบุคลิกภาพที่เข้มแข็งของบุคคล และความเชื่อภายในตัวของบุคคล เพื่อนำไปสู่การเข้าใจตนเองมากยิ่งขึ้น เช่น ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงบุคลิกภาพของตนเองในการใช้ความเข้มแข็งของตนเองเมื่อต้องเผชิญกับปัญหา เป็นต้น 2) ด้านความสามารถในการปรับตัว เป็นความสามารถในการยอมรับแหล่งสนับสนุนภายนอกและยอมรับการสนับสนุนทางสังคมโดยเกิดความไวใจ เพื่อส่งเสริมให้มีความแข็งแกร่งในชีวิต ซึ่งผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงความยินดีและความเต็มใจที่ให้บุคคลอื่นมารับฟังให้ข้อเสนอแนะ เป็นต้น และ 3) ด้านความสามารถในการฟื้นตัว เป็นความสามารถในการหาแหล่งสนับสนุนช่วยเหลือได้ในยามที่ต้องการ ใช้ทักษะสังคมและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเพื่อช่วยให้กลับมาสู่สภาวะปกติได้ โดยในด้านนี้ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงการหาแหล่งสนับสนุน เช่น แม่ พี่ เพื่อน ในการเข้ามาช่วยรับฟังและแนะนำ เป็นต้น ส่วนลักษณะของกลวิธีจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลนั้น เป็นความสามารถในการหาวิธีการที่บุคคลเลือกตอบสนองเมื่อต้องเผชิญกับการถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด อารมณ์ ตลอดจนพฤติกรรมที่แสดงออกมาในวิธีการต่าง ๆ เพื่อรับมือกับปัญหาและความกดดันที่เกิดขึ้น ณ ขณะนั้น ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการมุ่งจัดการกับปัญหาเป็นกลวิธีจัดการที่วัยรุ่นใช้ในการตอบสนองต่อการถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลที่เกิดขึ้นโดยใช้ศักยภาพทักษะของตนเอง เพื่อมุ่งเน้นแก้ไขจัดการกับปัญหาสถานการณ์ให้ดีขึ้น ตามที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ตนมองที่ปัญหา มองที่ตนเองก่อน จึงมั่นใจในการจัดการกับปัญหาต่อไป เป็นต้น และ 2) ด้านการมุ่งจัดการกับอารมณ์ เป็นกลวิธีจัดการที่วัยรุ่นใช้ในการตอบสนองต่อการถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลที่เกิดขึ้น โดยการปรับสภาวะอารมณ์หรือความรู้สึกของตนเองเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาซึ่งส่งผลต่อจิตใจ ซึ่งด้านนี้

ผู้ให้ข้อมูลเน้นการควบคุมที่อารมณ์และความรู้สึกของตนเองด้วยวิธีการนั่งเงียบ และฟังเพลงก่อนมากกว่าที่จะเน้นการจัดการที่ปัญหาในทันที

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกและทำการสังเคราะห์ ทำให้ได้ข้อคำถามในองค์ประกอบของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อคำถามในองค์ประกอบของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล

ประเด็น	ข้อคำถาม
ความยืดหยุ่นทางจิตใจ ความสามารถในการรู้ตัว <i>I am</i>	“ฉันคิดเสมอว่าชีวิตฉันก็ไม่ได้เลวร้ายไปทั้งหมด แม้ฉันจะถูกคุกคามผ่านโลกโซเชียลไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด
ความสามารถในการปรับตัว <i>I have</i>	“ฉันยินดีที่ให้ครูแนะแนวเข้ามาช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา”
ความสามารถในการฟื้นตัว <i>I can</i>	“ฉันกล้าพูดคุยเรื่องราวที่ฉันถูกล้อเลียนบนโลกโซเชียลให้กับคนที่ฉันสนิทรับฟัง”
กลวิธีการจัดการ การมุ่งจัดการกับปัญหา <i>Problem Focused</i>	“ฉันพยายามที่จะค้นหาสาเหตุและทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น”
การมุ่งจัดการกับอารมณ์ <i>Emotion Focused</i>	“ถ้าฉันควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้ การแก้ปัญหาต่าง ๆ จะผ่านไปได้”

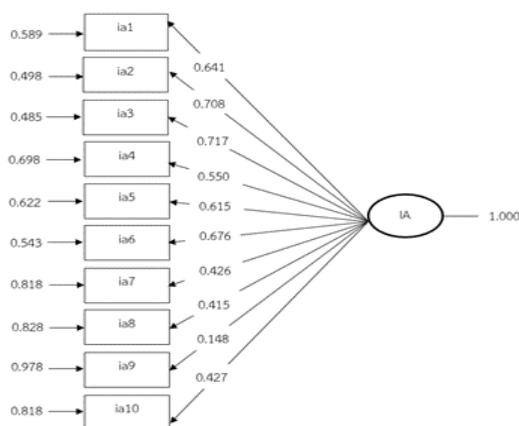
จากตารางที่ 2 พบว่า ในแต่ละองค์ประกอบของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล ผู้วิจัยค้นพบข้อคำถามที่ได้จากการสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ โดยความยืดหยุ่นทางจิตใจของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการรู้ตัว มีจำนวน 10 ข้อคำถาม 2) ด้านความสามารถในการปรับตัว มีจำนวน 10 ข้อคำถาม และ 3) ด้านความสามารถในการฟื้นตัว มีจำนวน 10 ข้อคำถาม ส่วนกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านการมุ่งจัดการกับปัญหา มีจำนวน 8 ข้อคำถาม และ 2) ด้านการมุ่งจัดการกับอารมณ์ มีจำนวน 8 ข้อคำถาม

ผลการวิจัยระยะที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงภาวะสันนิษฐานขององค์ประกอบของความยืดหยุ่นทางอารมณ์ของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านความสามารถ

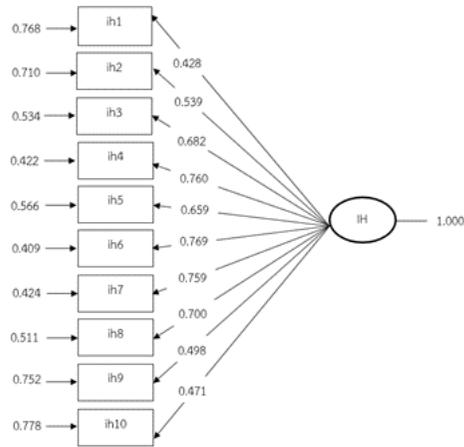
ในการรู้ตัว (I am) ประกอบไปด้วย 10 ข้อคำถาม 2) องค์ประกอบด้านความสามารถในการปรับตัว (I have) ประกอบไปด้วย 10 ข้อคำถาม และ 3) องค์ประกอบด้านความสามารถในการฟื้นตัว (I can) ประกอบไปด้วย 10 ข้อคำถาม ซึ่งโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์และเชื่อมโยงได้ตามแนวคิดของ Grotberg (1995) และแนวคิดพลังสุขภาพจิต RQ ของ Department of Mental Health (2012) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบด้านความสามารถในการรู้ตัว (I am) พบว่ามีค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 23.742 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 17 ความน่าจะเป็นเป็น (p) เท่ากับ 0.127 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.984 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.949 ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) เท่ากับ 0.065 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.036 และเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบของข้อคำถามที่ 1-10 มีขนาดเท่ากับ 0.641, 0.708, 0.717, 0.550, 0.615, 0.676, 0.426, 0.415, 0.148 และ 0.427 ตามลำดับ

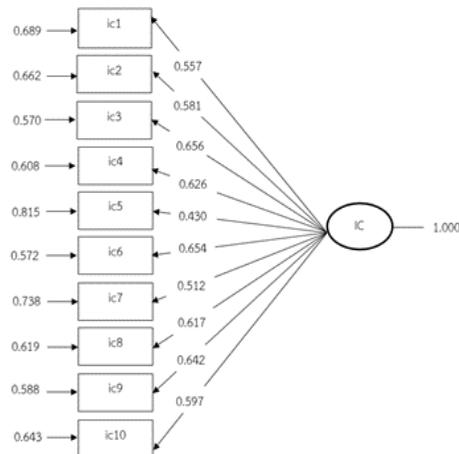
รูปที่ 1 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงภาวะสันนิษฐานของด้านความสามารถในการรู้ตัว (I am)

องค์ประกอบด้านความสามารถในการปรับตัว (I have) พบว่ามีค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 23.356 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 17 ความน่าจะเป็นเป็น (p) เท่ากับ 0.138 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.985 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.950 ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) เท่ากับ 0.047 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.035 และเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบของข้อคำถามที่ 1-10 มีขนาดเท่ากับ 0.428, 0.539, 0.682, 0.760, 0.659, 0.769, 0.759, 0.700, 0.498 และ 0.471 ตามลำดับ

รูปที่ 2 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงภาวะสันนิษฐานขององค์ประกอบด้านความสามารถในการปรับตัว (I have)

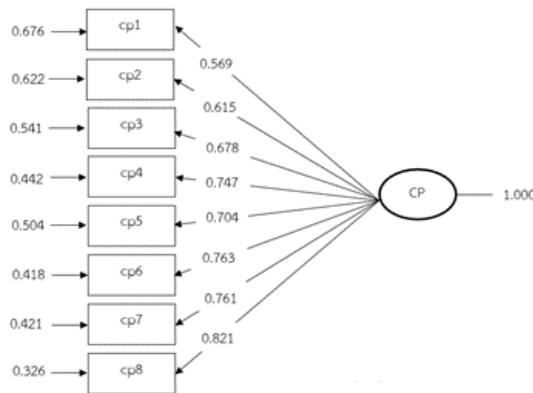
องค์ประกอบด้านความสามารถในการปรับตัว (I can) พบว่า มีค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 14.442 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 19 ความน่าจะเป็นเป็น (p) เท่ากับ 0.757 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.990 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.972 ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) เท่ากับ 0.039 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.000 และเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) พบว่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อคำถามที่ 1-10 มีขนาดเท่ากับ 0.557, 0.581, 0.656, 0.626, 0.430, 0.654, 0.512, 0.617, 0.642 และ 0.597 ตามลำดับ

รูปที่ 3 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงภาวะสันนิษฐานขององค์ประกอบด้านความสามารถในการปรับตัว (I can)

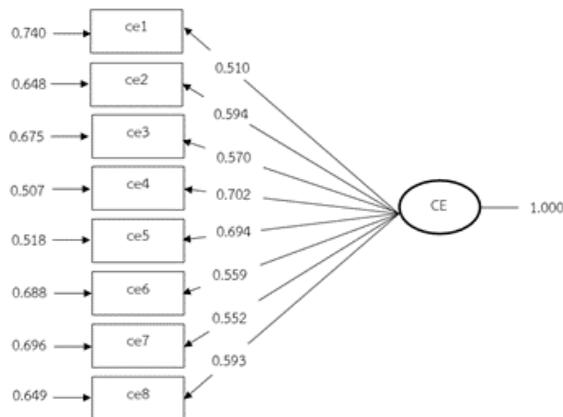
ผลการตรวจสอบความตรงเชิงภาวะสันนิษฐานองค์ประกอบของกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรั้งแผ่านโลกไซเบอร์ แบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการมุ่งจัดการกับปัญหา ประกอบไปด้วย 8 ข้อคำถาม และ 2) องค์ประกอบด้านการมุ่งจัดการกับอารมณ์ ประกอบไปด้วย 8 ข้อคำถาม ซึ่งโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์และเชื่อมโยงได้ตามแนวคิดของ Lazarus and Folkman (1984) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบด้านการมุ่งจัดการกับปัญหา พบว่า มีค่า ไค-สแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 2.185 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 2 ความน่าจะเป็นเป็น (p) เท่ากับ 0.335 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.998 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.967 ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) เท่ากับ 0.011 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.018 และเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) พบว่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อคำถามที่ 1-8 มีขนาดเท่ากับ 0.569, 0.615, 0.678, 0.747, 0.704, 0.763, 0.761 และ 0.821 ตามลำดับ

รูปที่ 4 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงภาวะสันนิษฐานขององค์ประกอบด้านการมุ่งจัดการกับปัญหา

องค์ประกอบด้านการมุ่งจัดการกับอารมณ์ พบว่า มีค่า ไค-สแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 5.235 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 9 ความน่าจะเป็นเป็น (p) เท่ากับ 0.813 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.996 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.983 ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) เท่ากับ 0.022 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.000 และเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบของข้อคำถามที่ 1-8 มีขนาดเท่ากับ 0.510, 0.594, 0.570, 0.702, 0.694, 0.559, 0.552 และ 0.593 ตามลำดับ

รูปที่ 5 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงภาวะสันนิษฐานขององค์ประกอบด้านการมุ่งจัดการกับอารมณ์

อภิปรายผล

1. ผลจากการศึกษาลักษณะความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล พบว่า ลักษณะของการถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลถูกรังแกด้วยการถูกล้อเลียน ถูกว่ากล่าวกระทบจนทำให้อับอาย โดยการโพสต์ข้อความลงในเว็บไซต์ Facebook โดยมีเพื่อนและบุคคลอื่นเข้ามาคอมเมนต์ด้วยการใช้ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม บางรายเกิดปัญหาตามมาเมื่อต้องมาพบกันในสถานศึกษา ซึ่งการโพสต์ข้อความลงเว็บไซต์ดังกล่าว เป็นเว็บไซต์กลุ่มประเภทสร้างเครือข่ายทางสังคม (Community) (Malisuwan, 2010) ซึ่งสามารถติดต่อได้แม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่เคยรู้จักกัน กอปรกับช่วงวัยของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีพัฒนาการทางอารมณ์ที่มักจะมีการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเปิดเผย มีความรู้สึกที่ค่อนข้างรุนแรง และแปรปรวนง่าย อาจทำให้ยังมีปฏิบัติการแสดงออกและการตอบโต้ที่รุนแรงขึ้น ผลกระทบดังกล่าวสร้างความทุกข์ใจ ความตึงเครียดของอารมณ์ ซึ่งการกระทำในลักษณะดังกล่าวเรียกว่า การกลั่นแกล้งรังแกผ่านโลกโซเชียล โดยเป็นการข่มเหงรังแกกันผ่านอินเทอร์เน็ตทั้งในคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ และช่องทางเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ ทำร้ายกันโดยที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ และพบว่า มีวัยรุ่นจำนวนไม่น้อยที่ใช้พื้นที่โซเชียลเป็นสื่อกลางในการสร้างความเสียหายต่อผู้อื่น (Tokunaga, 2010) โดยการรังแกผ่านโลกโซเชียลนั้นสามารถเกิดขึ้นได้หลายช่องทางและหลายรูปแบบ สอดคล้องกับ Goodno (2007) ได้ศึกษาความแตกต่างของการรังแกโดยทั่วไปกับการรังแกผ่านโลกโซเชียลว่า การถูกคุกคามทางอินเทอร์เน็ตเป็นการคุกคามที่มีความรุนแรง และสามารถสร้างความเสียหายได้ ไม่ว่าจะเพศใด สถานที่ใดก็สามารถตกเป็นเหยื่อหรือกลายเป็นผู้คุกคามได้เท่า ๆ กัน หลีกหนีได้ยาก ไม่มีพื้นที่ปลอดภัย โดยอาศัยเพียงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเท่านั้น ดังที่ Pokpong and Muksikkapong (2010) กล่าวถึงการรังแกกันบนโลกโซเชียล เป็นการนินทาหรือด่าทอ การส่งข้อความก่อกวน การนำเอาข้อมูลที่ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสียไปเผยแพร่ การนำข้อมูลที่เป็นความลับของผู้อื่นไปเปิดเผย การแอบอ้างชื่อผู้อื่นไปให้ร้าย การล้อเลียน ข่มขู่หรือคุกคาม การลบหรือบล็อกผู้อื่นออกจากกลุ่ม และการสร้างข่าวลือหรือการทำให้เกิดกระแสต่อต้าน ซึ่งเป็นพฤติกรรม

ที่กระทำโดยผ่านมือถือ คอมพิวเตอร์ หรือเว็บไซต์ โดยมีผลกระทบทางอารมณ์ และจิตใจต่อผู้ถูกระทำ นอกจากนั้น ยังพบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้ที่ถูกกระทำจากการถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล ได้รับผลกระทบทางจิตใจและเกิดความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ มีอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ เกิดอารมณ์ ความรู้สึกโกรธ เสียใจ วิตกกังวล ยิ่งถ้าปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขส่งผลให้เกิดความทุกข์ใจตามมา จะนำมาซึ่งผลเสียต่อสุขภาพทางจิตและกาย ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันได้ (Bourne, 2010) แต่ถ้าบุคคลนั้นสามารถมองปัญหาได้กว้างขึ้น และด้วยบุคลิกของผู้ให้ข้อมูลที่สามารถเผชิญกับเรื่องที่เกิดขึ้นและใช้ความเข้มแข็งของตนเอง อีกทั้งพยายามเปลี่ยนทัศนคติ ปรับมุมมองให้เป็นมุมมองว่าตน มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จกับปัญหาเช่นนี้ได้ จึงทำให้สามารถรักษาสมดุลของตนเองทำให้เกิดความยืดหยุ่นทางจิตใจ ถือเป็นความสามารถของบุคคลในการรู้ตัว (I am) กล่าวคือ เป็นความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวบุคคล เป็นลักษณะบุคลิกภาพที่เข้มแข็งของบุคคล ประกอบด้วยความรู้สึกรู้จักตน ทัศนคติ และความเชื่อภายในตัวของบุคคล การยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เพื่อนำไปสู่การเข้าใจตนเองมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น การที่บุคคลได้รับรู้ว่าตนเองมีความสำคัญ มีค่ามีความหมาย เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว กลุ่ม หรือสังคมที่แวดล้อมตนเองอยู่ ยอมรับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากแหล่งสนับสนุนภายนอก เกิดความยินดีและเต็มใจที่มีบุคคลอื่นที่อยู่ในโลกโซเชียลจากกลุ่มเครือข่ายทางสังคมที่ตนเองเข้าร่วม มาแสดงความเห็นเพื่อช่วยเหลือกับเรื่องที่เกิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นความสามารถในการปรับตัว (I have) สามารถในการยอมรับแหล่งสนับสนุนภายนอกโดยเกิดความไว้วางใจและยอมรับการสนับสนุนทางสังคม เพื่อส่งเสริมให้มีความเข้มแข็งในชีวิตร กล่าวได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวกับการมีแหล่งสนับสนุนและทรัพยากรภายนอกรอบ ๆ ตัว (Grotberg, 1995) อีกทั้งเมื่อเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดหรือวิตกกังวลก็สามารถขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้ชิด ในครอบครัว โรงเรียน หรือการมีสัมพันธ์ภาพทางบวกในกลุ่มเพื่อน (Positive Peer Relations) (Waaktaar, Chrisite, Borge, & Torgersen, 2004) ก็จะทำให้บุคคลนั้นมีความหวัง เป็นความสามารถในการฟื้นตัว (I can) ของบุคคลในการหาแหล่งสนับสนุนช่วยเหลือได้ในยามที่ต้องการ เป็นทักษะสังคม และสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ใช้ในการจัดการกับปัญหาเพื่อช่วยใช้ในการเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเข้มแข็ง หรือเมื่อประสบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กระทบใจรุนแรงก็ยังสามารถปรับตัว ปรับใจกลับคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างรวดเร็ว (Department of Mental Health, 2012)

ในส่วนของคุณลักษณะของกลวิธีจัดการ เป็นวิธีการที่บุคคลเลือกตอบสนองเมื่อต้องเผชิญกับการถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลที่เกิดขึ้น ซึ่งการจัดการกับตนเองต่อสถานการณ์ ณ ขณะนั้น โดยพยายามให้สิ่งที่มาคุกคามนั้นหมดลงหรือลดอันตรายลง แก้ไขสิ่งที่มาคุกคามนั้นให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีทั้งบุคคลที่เน้นมุ่งจัดการกับปัญหาก่อนที่จะใช้อารมณ์และความรู้สึกมาตัดสินสถานการณ์นั้น ๆ การมุ่งจัดการกับปัญหา คือ กลวิธีจัดการที่วัยรุ่นใช้ในการตอบสนองต่อสถานการณ์การถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลที่เกิดขึ้นโดยใช้กระบวนการทางความคิด ศักยภาพของตนเองในการคิดวางแผน ไตร่ตรองเพื่อใช้ในการปรับตัวหรือการแก้ไขจัดการให้ปัญหาหรือสถานการณ์นั้น ๆ ให้ดีขึ้น ซึ่งพบว่า เป็นวิธีที่นิยมใช้เป็นกลยุทธ์ที่เน้นเข้าสู่ภายในตนเองแทนการมุ่งแก้ไขสิ่งแวดล้อมอย่างเดียว (Ignatgavicius

& Bayne, 1991) เป็นการมุ่งจัดการกับสาเหตุของปัญหาที่ก่อให้เกิดทุกข์โดยตรง มีการนิยามปัญหาสร้างทางเลือก ประเมินทางเลือก ทำการเลือก ลงมือดำเนินการตามทางเลือก ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลบรรยายเน้นมุ่งจัดการกับอารมณ์ก่อน เป็นการเผชิญปัญหาที่เน้นอารมณ์ โดยการเปลี่ยนแปลงอารมณ์หรือความรู้สึกก่อนที่จะแก้ที่สาเหตุของปัญหาที่แท้จริง การมุ่งจัดการกับอารมณ์ ถือว่าเป็นกระบวนการรู้คิดที่มุ่งบรรเทาทุกข์ทางอารมณ์ การแสวงหาการสนับสนุนทางอารมณ์ เช่น การนั่งเฝ้ายามประงับอารมณ์ก่อนจัดการอารมณ์ของตนเอง โดยการไปฟังเพลงหรือเล่นเกมส์ เป็นต้น ซึ่งอาจนำไปสู่การประเมินทางความรู้คิดใหม่ ดังที่ (Stoltz, 1997) ได้กล่าวว่า การจัดการดังกล่าวเป็นกลไกที่บุคคลใช้เพื่อรักษาภาวะสมดุลทางจิตใจ มีการใช้กระบวนการทางจิตใจในการลดความตึงเครียดเมื่อต้องพบกับปัญหาที่ท้าทาย

2. ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล จากผลการประเมินความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการตรวจสอบความตรงเชิงภาวะสันนิษฐานของแบบวัดความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการ ซึ่งความยืดหยุ่นทางอารมณ์ของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความสามารถในการรู้ตัว วัดได้จาก 10 ข้อคำถาม ด้านความสามารถในการปรับตัว วัดได้จาก 10 ข้อคำถาม และด้านความสามารถในการฟื้นตัว วัดได้จาก 10 ข้อคำถาม เมื่อพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า สมมติฐานของโมเดลการวัดมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงเห็นควรคงจำนวนข้อคำถามทั้ง 30 ข้อ ซึ่งผลการทดสอบดังกล่าวแสดงว่าข้อคำถามที่ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกตามบริบทของงานวิจัยนี้สามารถเชื่อมโยงได้ตามแนวคิดของ Grotberg (1995) และแนวคิดพลังสุขภาพจิต RQ ของ Department of Mental Health (2012) และกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการมุ่งจัดการกับปัญหา วัดได้จาก 8 ข้อคำถาม และ 2) ด้านการมุ่งจัดการกับอารมณ์ วัดได้จาก 8 ข้อคำถาม เมื่อพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่าสมมติฐานของโมเดลการวัดมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงเห็นควรคงจำนวนข้อคำถามทั้ง 16 ข้อ ซึ่งผลการทดสอบดังกล่าวแสดงว่าข้อคำถามที่ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกตามบริบทของงานวิจัยนี้สามารถเชื่อมโยงได้ตามแนวคิดของ Lazarus and Folkman (1984) เช่นกัน นอกจากนี้เมื่อพิจารณาข้อคำถามจากทั้ง 5 องค์ประกอบ จำนวนข้อคำถามทั้งสิ้น 46 ข้อ มีความหมายไปในทางบวก จึงอาจกล่าวได้ว่าข้อคำถามเหล่านี้เป็นปัจจัยสนับสนุนให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความตระหนักและความเชื่อว่าตนเองมีสมรรถนะทางร่างกายและสมรรถนะทางด้านจิตใจและอารมณ์ในการเผชิญกับการถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล และเป็นการสนับสนุนให้กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นส่วนบุคคลในการกระทำบางอย่างในสิ่งที่ถูกต้อง หรืออาจใช้ข้อคำถามที่เป็นแบบอย่างที่เหมาะสมกับช่วงวัยมาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความรับรู้และรู้สึกอยากจะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกและพฤติกรรมเช่นนั้น สอดคล้องกับ Gilligan (2000) กล่าวถึงการสร้างเสริมความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการกับความเครียดในเด็กและเยาวชน ว่าควรมีการส่งเสริมปัจจัยภายใน

เป็นการเรียนรู้และฝึกทักษะ เช่น การมองทางบวกต่อตนเอง มุมมองหรือวิธีการจัดการกับความเครียด เมื่อเผชิญปัญหา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ผลจากการวิจัยนี้สามารถนำไปพัฒนาเป็นแบบวัดความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล เพื่อนำไปใช้ในการวัดระดับความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นได้

2. ผลจากการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการรูปแบบการจัดการกิจกรรมหรือการให้คำปรึกษา เพื่อเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลหรือป้องกันให้กับวัยรุ่นในสถานศึกษาได้ อีกทั้งวัยรุ่นได้มีแนวทางในการสร้างเสริมและป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับตัวเองทั้งทางด้านจิตใจและร่างกายได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยนี้มีมุ่งเน้นศึกษากับกลุ่มตัวอย่างเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีอายุ 15-19 ปี เท่านั้น ดังนั้น ควรมีการศึกษาเพื่อขยายผลการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาว่าลักษณะและองค์ประกอบของความยืดหยุ่นทางจิตใจและกลวิธีการจัดการของวัยรุ่นที่ถูกรังแกผ่านโลกโซเชียลมีความแตกต่างกันหรือไม่ เช่น การศึกษากับกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

2. การวิจัยครั้งต่อไปอาจมีการตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์กับกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่อยู่ในสังกัดอื่น เช่น โรงเรียนสังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนสาธิตในจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อยืนยันองค์ประกอบจากข้อมูลที่แตกต่างกันและสามารถนำข้อสรุปภาพรวมในบริบทของประเทศไทยเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเสริมและป้องกันผลกระทบจากการรังแกกันผ่านโลกโซเชียลได้

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนการวิจัยแผนงานเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ตามทิศทางการยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม: ประเภทบัณฑิตศึกษา จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2562 ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงและขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโททั้ง 3 ท่าน และขอขอบพระคุณผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- Amaraphibal, A., Rujipak, T., & Payakkakom, A. (2013). A model explaining violent behavior among youth: A case study of middle school students in bangkok. *International Journal of Asian Social Science*, 3(3), 703-726.
- Bourne, E. J. (2010). *The anxiety and phobia workbook* (5th ed.). CA: New Harbinger.
- Campbell, M., Spears, B., Slee, P., Butler, D., & Kift, S. (2012). Victims' perceptions of traditional and cyberbullying, and the psychosocial correlates of their victimisation. *Emotional & Behavioural Difficulties*, 17(3/4), 389-401.
- Cassmeyer, V. L., Mitchell, P. H., & Betrus, P. A. (1995). Stress, stressor, and stress management, In W. J. Phipps, V. L. Cassneeyer, T. K. Sands, M. K. Lehman (Eds.), *Medical-surgical nursing: Concepts & Clinecal practice* (5th ed., pp. 162-183). Missouri: Mosby Year Book.
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18(2), 76-82.
- Creswell, J. W. (2015). *A concise introduction to mixed methods research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Department of Mental Health. (2012). *The manual of resilience quotient for local mass media*. Nonthaburi: Sankid. [in Thai]
- Ding, L., Velicer, W. F., & Harlow, L. L. (1995). Effects of estimation methods, number of indicators per factor and improper solutions on structural equation modeling fit indices. *Structural Equation Modeling*, 2(2), 119-143.
- Englander, E. K. (2011). *MARC freshman study 2011: Bullying, cyberbullying, risk factors and reporting*. Retrieved from http://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1000&context=marc_reports
- Gilligan, R. (2000). Adversity, resilience and young people: The protective value of positive school and spare time experiences. *Children & Society*, 14(1), 37-47.
- Goodno, N. H. (2007). Cyberstalking, a new crime: Evaluating the effectiveness of current state and federal Laws. *Missouri Law Review*, 72(1), 125-197.
- Grotberg E. H. (1995). *A guide to promoting resilience in children: Strengthening the human spirit*. Netherlands: The Bernard van Leer Foundation.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). New York: Pearson.
- Ignatavicius, D. D., & Bayne, V. M. (1991). *Medical-surgical nursing*. Philadelphia: W. B. Saunders.

- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress appraisal and coping*. New York: Springer.
- Malisuwan, S. (2010). *Social networking*. Retrieved from <https://phatrsa.blogspot.com/2010/09/social-networking.html> [in Thai]
- Muksikkaphan, W., Pokpong, S., Songsiri, N., & Surat, P. (2009). *Behaviors of cyberbullying in youth in Bangkok*. Bangkok: The Wisdom Society for Public Opinion Research of Thailand. [in Thai]
- O'Brien, N., & Moules, T. (2010). *The impact of cyber-bullying on young people's mental health*. Retrieved from http://www.ncb.org.uk/media/111007/cyberbullying_report.pdf
- Perren, S., Corcoran, L., Cowie, H., Dehue, F., Garcia, D., Guckin, C. M., Sevcikova, A., Tsatsou, P., & Vollink, T. (2012). Tacking cyberbullying: Review of empirical evidence regarding successful responses by students, parents, and schools. *International Journal of Conflict and Violence*, 6(2), 283-293.
- Pokpong, S., & Muksikkapong, W. (2010). *Factors for influencing attitudes and behaviors in physical violence and cyberbullying in youth*. Bangkok: Mahidol University. [in Thai]
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385.
- Stoltz, P. G. (1997). *Adversity quotient: Turning obstacles into opportunities*. New York: Johy Wiley & Sons.
- The National Statistic Office. (2016). *Using information and communication technology in the household*. Retrieved from <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries22.html> [in Thai]
- The National Statistic Office. (2018). *The 1st quarter-2018 information and communication technology survey on household*. Retrieved from <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/Survey/InformationTechnology/Technology on Household.aspx> [in Thai]
- Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277-287.
- Waaktaar, T., Christie, H. J., Borge, A. I. H., & Torgersen, S. (2004). Building youths resilience within a psychiatric outpatient setting: Result from a pilot clinical intervention project. *Psychological Reports*, 94(1), 363-370.
- Wang, J., Nansel, T. R., & Iannotti, R. J. (2011). Cyber and traditional bullying: Differential association with depression. *Journal of Adolescent Health*, 48(4), 415-417.